

Tölgyesi József: *Szuhács János pedagógiai és közéleti munkássága*. Balatonfüred: Balatonfüred Városért Közalapítvány, 2015. 188 p. ISBN 978-963-9990-35-7

Kováts-Németh Mária

Sokan sokszor leírták már, hogy a XXI. században gyors, rohanó tempóban élünk. A legtöbb írás azt bizonygatja, hogy ez olyan kihívás, aminek meg kell felelni. A kérdést kevésbé válaszolják meg, hogy miben. Tudásban, munkában, életvezetésben? Egyiknek sem kedvez a gyors, rohanó tempó, mert elmarad a kulturális adaptáció. A felszínesség a látványnak kedvez, amivel – sajnos – gyors sikereket lehet elérni.

A tudás megszerzéséhez, az alapos munkához, az értékes élethez nyugalom és biztonság kell. Ez utóbbiak feltétele a jól átgondolt oktatáspolitikai, a mély tudással rendelkező oktatáspolitikusok, s a pedagógia elméletében és gyakorlatában jártas szakemberek.

Magyarország bővelkedik példaértékű oktatáspolitikával és európai szintű pedagógiai gyakorlattal, iskolaszervezéssel. Ezeket az értékeket viszont alaposan ismerni kell, újra kell gondolni értékeit, s támaszkodni kell azokra az elvekre, melyek nem „régiek, elavultak”, hanem alapok. Éppen úgy, mint a római jog a jogtudományban, s az európai és a sajátosan magyar kultúrában.

Ennek az újragondolásnak a szükségességét igazolja Tölgyesi Józsefnek, a *Neveléstörténet* folyóirat főszerkesztőjének legújabb könyve. Szép kivitelű, tartalmában igen figyelemre méltó neveléstörténeti tudományos munkát vehet az olvasó a kezébe, mely az Eötvös nevével fémjelzett 1868. évi 38. törvény nyomán életre hívott polgári iskola társadalomba való beágyazottságát mutatja be. Tölgyesi József, a polgári iskolák közismert kutatója, sajátos módon, a Felvidéken tanult, s onnan származó, Balatonfüreden kiteljesedő Suhács János tevékenységén keresztül mutatja meg azt a polgári iskolát, amely 80 éves működése alatt a Kárpát-medence szegényebb sorsú gyermekeinek nyújtott középszintű ismereteket. Az elemi iskola negyedik osztálya után választható, a fiúk számára hat-, a lányok számára négyosztályos polgári iskola célja az általános műveltség mellett a gyakorlatias szakismeretek (statisztika, könyvtel, mezeti gazdaságtan vagy ipartan, tekintettel a község és vidék szükségére) nyújtása volt. Továbbá a választható tárgyak bőségét kínálta (latin, francia, német, zene), ha „a község ereje” engedte. Valóságos helyi tantervek készültek az adott település polgári iskolájában.

Gondoljunk bele, hol volt ettől a XX–XXI. század helyi tantervi elgondolása a bő magyarázatokkal és a meg nem valósult, valósítható álmokkal. S hol vagyunk ma a pedagógus-elkötelezettséggel, a pálya presztízsével. Tölgyesi József ezekkel a kérdésekkel is szembesíti az olvasót könyvében, mintegy elgondolkodtatva, példát adva a konkrét eredeti dokumentumok feltárásával, s egy életút bemutatásával.

A helyszín Balatonfüred, ahol a lakosság száma csak 1949-ben haladta meg az 5000 főt, a polgári iskola alapításához kívánatos lélekszámot, de 1906-ban már el tudta indítani polgári iskoláját, mert a XIX. században bekövetkezett gazdasági, kulturális fejlődés alapvető szükséglete lett a magasabb szintű általános és gazdasági ismeretek elsajátítása a további gyarapodáshoz, s ezt a település vezetői felismerték. A polgári iskola létrejöttében jelentős szerepet töltött be Darányi Ignác, a térség országgyűlési képviselője, aki később földművelésügyi miniszter lett. Az intézmény 42 éves működése alatt több mint 2000 diák és felnőtt végezte el a polgári iskolát. S ahogy a szerző írja: „Az iskola gazdasági és kulturális szempontból egyaránt nyeresége volt Fürednek és a környékbeli településeknek. Nemcsak munkafoglalkozásra, továbbtanulásra készítették fel a diákokat, hanem olyan közösségi életre is, amelyet fiatalemberként, majd felnőttként eredményesen végezhetnek önmaguk és a környezetük számára.” A fiatalok a saját egyesületükből belenőttek a felnőttekbe. A tanárok identitásukkal, példájukkal jelentős hatást gyakoroltak, s szerepük meghatározó volt Füred „társadalmában”. A polgári életet (Anna-bálok, fürdőkultúra, helyi kórház, egyesületek, terménykiállítások stb.) reprezentáló „körzeti központba”, Füredre érkezett a vasútvonal megépítésével egy időben, 1909-ben egy felvidéki fiatalember, Szuhács János.

Szuhács János a Gömör vármegyei Ratkón született 1881. július 1-jén, s a helybéli egytanítós evangélikus kisiskolában kezdte meg iskolás éveit, majd a Sajógömörön a Szentiványi-féle alapítványi evangélikus polgári iskolában szerzett végbizonyítványt 1896-ban. Ez év őszén tanulmányait Losoncon, a négyéves Magyar Királyi Állami Tanítóképzőben folytatta. Elemi népiskolai jeles tanítói oklevelét 1900. június 26-án – a bizottság tagjain kívül – dr. Pacséri Károly királyi tanfelügyelő, a vizsgáló bizottság elnöke és Zayzon Dénes igazgató írta alá. A tanítói hivatást, a tanítóképzés küldetését kiválóan szemléltetik az 1900-as tanév évváró ünnepélyén megfogalmazottak: „Oda kell az ifjakat szoktatni, hogy tanulják meg, hogy csak idejüket, munkájukat, életüket lehet bérbe venni a kenyérért, de becsületüket, jellemüket, emberi méltóságukat soha... A szülők, a pedagógusok oktassanak arra, tegyék vérévé az ifjú nemzedéknek az egyetemességet, a lelki erőt, a tiszta karaktert” (26).

Szuhács János ezen útravaló jegyében kezdte meg működését Ivánkofalva magyar tanítási nyelvű evangélikus elemi iskolájában összevont tanulócsoporthal. Az iskolai és a kántori feladatok ellátása mellett elvégezte Lúgoson a néptanítók részére tartott gazdasági tanfolyamot is, melyről 1905-ben bizonyítványt kapott. Az ambiciózus fiatalember sikeres ösztöndíjpályázatával a budai polgári iskolai tanítóképzőben megszerezte a nyelv- és történettudományi szakcsoportból a felső nép- és polgári iskolai tanítói képesítést. A végzettség megszerzésével egy időben pályázott a vallás- és közoktatásügyi miniszternél polgári iskolai tanítói álláshelyre.

1909 nyarán dr. Ruzsicska Kálmán, Zala vármegye királyi tanfelügyelője arról értesítette Szuhács Jánost, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter elfogadta benyújtott pályázatát, és a balatonfüredi állami polgári iskolába nyert beosztást. Már az 1909/1910-es tanévben megkapta a rendes tanítói kinevezését is, és a tanításon kívül még az internátus felügyeletét. A szakmailag jól felkészült Szuhács János követelményt támasztó, kritikus tanárként ismerte és ismertette a legújabb módszereket a tanári értekezleteken, tanulóitól megkövetelte a helyes magatartást és bírálta, értékelt az aktuális tankönyveket (47).

Működési bizonyítványok sora bizonyítja, hogy munkáját példás magatartással, lelkiismerettel, kellő szakismerettel, a tan- és nevelésügyet buzgó munkával, sikerrel végezte. 1913-ban saját költségen – pályázattal támogatással kiegészítve – többhetes tanulmányútra utazott Svájcba, a bentlakásos tanintézetek munkájának megismerése céljából. Pedagógiai gondolkodására nagy hatást gyakorolt a modern pedagógia cselekvésiskolája. A tapasztalatok új szint jelentettek a füredi polgári iskolában. Az iskolában megvalósított gyakorlat eredményeit közzé tette a *Néptanítók lapjában*, és a *Polgári Iskolai Közlönyben*. Szuhács János a középszintű intézmények rendszeres, módszeres értekezletek fő előadója lett.

Tölgyesi József Szuhács János életútjával olyan forrásértékű kötetet ad az olvasó kezébe, mely egyrészt a különböző társadalmi korszakok oktatáspolitikai, tanulmány szervezési intézkedések konkrét példáit és hatásait mutatja be, másrészt az iskolai élet, a tanrend követelményeinek, azok betartásának gyakorlati megvalósításával – önképzőkörök, ünnepek, kirándulások –, az elkötelezett tanítói, nevelői munkával példát ad az iskola presztízseről, feladatáról. Mindemellert képet kapunk a történelem okozta egyéni sorsokról, a trianoni menekültek anyaországi elhelyezkedéséről, s azokról az emberi gyarlóságokról is, melyek a Tanácsköztársaság intézkedései nyomán az iskolákban is megjelentek (58–62).

Az 1920-as évek második felében felmerült, hogy megszüntetik Füred egyetlen középszintű iskoláját. A község és a járás összefogott, és kérelemmel fordult a vallás- és közoktatási miniszterhez, miszerint, ha az iskola megszűnne, akkor „Balatonfüred és vidéke kulturális fejlődésében visszaesés fog beállni.” Klebelsberg Kunó a kérést méltányolta, az iskola megmaradt.

A polgári iskola fennállásának 60. évfordulója alkalmából 1930. június 9-én, pünkösd hétfőn, nagyszabású emlékünnepelet tartottak, ahol Szuhács János ünnepi beszédében hangsúlyozta: „Minden ember annyit ér, amennyit embertársainak használhat. Minden iskola is annyit ér, amennyit a közösségnek, az életnek használhat.” A polgári iskola gondolata a legnagyobb magyar, gróf Széchenyi István eszmevilágában született meg, s megteremtői Csenger Antal és Eötvös József voltak. A közoktatási rendszerben a munkaiskolát képviselte, kultúrprogramja vallásos, nemzeti, gyakorlati és szociális. Szuhács jól ismerte a nagy magyarok nemes céljait: a magyar polgári iskola be-

csülete és tekintélye az egész magyar nemzet felemelkedése. Nem véletlen, hogy a polgári iskola lobogóján a jelszavak: „Küzdeni és bízni rendületlenül!”

A fűredi polgári iskola tevékenysége az előbbi nemes gondolatot példázta/példázza. Az iskola fejlesztése mindig a község és a környék lakosságának érdekeit tartotta szem előtt. Így hozták létre – a '30-as évek középfokú iskoláinak reformjával egyidőben, 1933-ban – a polgári iskola felsőbb tagozataként a megszűnő Erzsébet szeretetházban „a Balatonvidék gazdasági viszonyainak megfelelő gyümölcs- és szőlőműves iskolát.”

Szuhács Jánosnak – munkássága 30 éves jubileuma alkalmából – Horthy Miklós kormányzó a „polgári iskola igazgató” címet adományozta. Ezzel nemcsak lelkiismeretes tanári, iskolaszervező munkáját, hanem mezőgazdasági tankönyvírói – *Növénytermelés, Gyümölcskertészet* – tevékenységét is elismerte. Ezek után a jeles szakemberre bízta Vas, Zala és Sopron vármegyék összes polgári iskolájában folyó mezőgazdasági oktatásnak az ellenőrzését és irányítását. Az intézmény utolsó évtizedében Szuhács János nyugdíjazása előtt négy évig a fűredi polgári iskola munkáját kinevezett igazgatóként is irányította.

Gyönyörű példáját mutatja be Tölgyesi József annak, mit tehet egy tanár a változó történelmi, társadalmi környezetben. Szuhács János, aki megalapította és több évtizeden keresztül vezette a Jókai ifjúsági önképzőkört, a háború éve alatt azt a célt tűzte ki, hogy tanítványai megismerjék a „visszatért területek írói és költői munkásságát.”

Hazaszeretetre nevelés, kultúrákövetítés vagy egyszerűen becsületre, helytállásra, életre nevelés? A kötet neveléstörténeti értéke igen jelentős. Az életút példa, az események feltárása 264 lábjegyzettel, a levéltári anyagok szemléltetésével kiválóan segítheti az új generáció elmélyülését a történelmi és a mai Magyarország iskoláztatási gyakorlatában, az iskolakultúrában.